

JAK UVAŽUJÍ NAD SVOU IDENTITOU MLADÉ VIETNAMKY 1,5. A 2. GENERACE ŽIJÍCÍ V ČESKÉ REPUBLICĚ?¹

Lucie Hubertová

Abstrakt

Identita může zahrnovat různé domény: morální, spirituální, profesní, etnickou, genderovou, vztahovou, politickou. U mladých lidí z etnických minorit je v identitě časté centrální téma etnické identity. V současné době v ČR dospívá početně zastoupená druhá generace Vietnamců. Výzkumy zabývající se identitou u této populace v ČR však zatím chybí. Cílem této práce bylo zachytit, jak uvažují nad svou identitou mladé české Vietnamky (18-22 let) v těchto doménách: vzdělávací a profesní, partnerská, etnická, osobní. V kvalitativním výzkumu u 6 participantek byla využita metoda interpretativní fenomenologické analýzy (IPA). Výzkum prokázal některé shodné prvky v identitě se skupinou amerických Vietnamců 1,5. a 2. generace – zejména v hodnotovém ukotvení, významu rodiny a vietnamské komunity při exploraci identity a vytváření životních závazků. Výsledky z tohoto výzkumu jsou využitelné zejména pro zvýšení kulturní senzitivity školních poradenských pracovníků na středních a vyšších odborných školách, případně poradenských pracovníků vysokoškolských poradenských center, pracujících i s populací českých Vietnamců. Klíčová slova: identita, etnická identita, etnická minorita, čeští Vietnamci, adolescence, vynořující se dospělost

HOW DO VIETNAMESE CZECH YOUNG WOMEN OF 1,5. AND 2. GENERATION THINK ABOUT THEIR IDENTITY?

Abstract

Identity can include different domains-moral, spiritual, gender, career, relationships, ethnic, politic. The ethnic identity is very important and central theme of identity among young from ethnic minority groups. In the present time, the second generation of Vietnamese Czech youth is growing up in the Czech Republic. There is lack of research describing the exploration of their identity. The aim of this study was establish, how young (18-22) Vietnamese Czech women think about their identity in the educational and career, relational, ethnic and personal domain. The qualitative study on six participants used interpretative phenomenological analysis (IPA). The results indicated similar patterns among Vietnamese Czech young women and Vietnamese Americans, especially in the area of life values and importance of the family and vietnamese community in the process of exploration identity and making commitments. The present findings should be used to increase culture sensitivity at school and university counselors and advisors working with Vietnamese Czech students.

Keywords: *identity, ethnic identity, ethnic minority, Vietnamese Czechs, adolescence, emerging adulthood*

Došlo do redakce: 16. 2. 2016

Schváleno k publikaci: 19. 7. 2016

---

¹ Tento článek vznikl v rámci grantu studentské grantové činnosti 2015 Technické univerzity v Liberci, projektu č. 21108. Autorka děkuje studentům Lucii Řezníčkové a Ondřejovi Vraštilovi za pomoc při dílčích výzkumných aktivitách souvisejících s tímto projektem.

Identita je považována za základní pojem v psychickém vývoji adolescentů (Erikson, 1968). Erikson předpokládal, že identita vytvořená v pozdní adolescenci slouží jako „základna“ pro výsledky dalších vývojových stadií v dospělosti. I když je identita v pozdní adolescenci konsolidována, zůstává otevřená různým podnětům a zkušenostem v časně dospělosti jako např. partnerství, přátelství, počátkům pracovní kariéry atp. Kapitulu samu o sobě pak tvoří identita etnická (Kroger, 2007). Současní sociální vědci identitu nenahlížejí jako monolitický konstrukt pevně vytvořený v adolescenci, ale snaží se popsat, jak jsou identity tvořeny a přetvářeny i v dalších vývojových obdobích (Suaréz-Orozco & Suaréz-Orozco, 2001). Velmi málo pozornosti je v ČR zatím věnováno identitě mladých lidí z etnických minorit. Přitom v současné době zde dorůstá velice početně zastoupená druhá generace mladých Vietnamců 1,5. a 2. generace žijících v ČR (dále jen čeští Vietnamci). Vietnamci představují třetí největší etnickou minoritu v ČR (Jarkovská et al., 2015). V roce 2010 žilo oficiálně v ČR 60 289 Vietnamců (Hubertová, 2012). Čeští Vietnamci žijí více či méně na pomezí dvou kultur. Svou identitu formulovali a dotvářejí ve velmi odlišných sociálních prostředích - rodině, škole, etnické komunitě, církevní komunitě, ve společnosti vrstevníků jak z majority, tak z minority či při návštěvách Vietnamu. Znalost identity u potomků imigrantů nám může být vodítkem při porozumění identitě jako takové (Suaréz-Orozco & Suaréz-Orozco, 2001).

Psychosociální přístup k identitě, vývoj etnické a rasové identity

Erikson vymezuje adolescenci jako klíčové období pro formování identity. Eriksonův koncept identity patří mezi tzv. psychosociální modely, které identitu pojmají jako výsledek interakce vnitřních strukturálních charakteristik a sociálních úkolů společnosti nebo sociální referenční skupiny (Kroger, 2007). Erikson nahlíží na období adolescence jako na období vznikajících závazků např. v oblasti pracovní nebo v oblasti vztahu ke společnosti (Marcia, 1966). Na eriksonovské pojetí identity navazuje řada dalších konceptů, nejznámější je paradigma stavů identity od J. Marcii (Klimstra et al., 2010). Marcia formuloval 4 kvalitativně odlišné stavy identity - od stavu difusní identity, přes předčasně uzavřenou identitu, moratorium, po stav uzavřené identity, tzv. model D-F-M-A (Marcia, 1966). V rámci tohoto konceptu pracuje také s pojmy explorační a závazek. Explorace znamená hledání, rozhodování se a stanovování závazků v důležitých oblastech života (Konečná et al., 2010), závazek je volba cílů a hodnot, pro které se rozhodl jedinec angažovat (Výrost & Slaměník, 2008). Metaanalýza z 565 studií zaměřených na vývoj stadií identity u souboru adolescentů a mladých dospělých různého etnického původu prokázala, že většina souboru nedosáhla stadia „dosažená identita“ před mladou dospělostí (Kroger, Martinussen & Marcia, 2009). Dosažený stav identity určuje, jak bude mladý člověk přistupovat (nebo nepřistupovat) k různým skutečnostem, dotýkajících se jeho identity (Kroger, 2007).

U mladých lidí z etnických minorit je v identitě časté centrální téma etnické identity (Kroger, 2007). Phinneyová a Alipura (1990) realizovali výzkumy na 196 studentech různého etnického původu narozených v USA a prokázali význam etnicity pro identitu těchto studentů z minorit. Pouze jedna čtvrtina studentů bělošského původu označila etnicitu jako důležitou pro vlastní identitu, zatímco u studentů asijského, černošského nebo mexického původu to byly dvě třetiny studentů. Tradiční modely vývoje identity se tedy ukázaly jako nedostačující k vysvětlení vývoje identity u etnických či rasových minorit. Od 70. let minulého století vznikaly zejména v USA modely zaměřené na rasovou identitu u jednotlivých rasových skupin žijících v USA. Většina modelů vývoje rasové a etnické identity je zaměřena především na identifikaci dospívajících lidí s minoritní skupinou (Quintana et al., 2006). Nejčastěji se autoři zaměřovali na identitu afro-americkou, méně autorů se zabývalo identitou asijsko-americkou, k nejčastěji uváděným patří model Kimové (1981), zaměřený na proces vývoje identity asijsko-americké (Asian-American Development Model). Vznikaly i modely, které vysvětlují společné znaky v procesu vývoje identity napříč pro různé minority

v USA, např. model Phinneyové (1993). Ta navazuje na eriksonovské pojetí identity a na Marciiův koncept statutů identity. Rozčleňuje proces vývoje identity na 3 základní etapy: a/ stádium neexplorované etnické identity, b/ stádium moratoria při hledání etnické identity, c/ stádium dosažené etnické identity (Vo-Jutabha et al., 2009). Pro první stádium je charakteristické, že etnická identita je (zatím) neexplorována nebo explorována velmi málo. Podle konceptu stadií identity Marcii (1966) bylo možné označit toto stádium jako difusní nebo předčasně uzavřenou identitu, může se projevat nezájmem řešit vlastní etnickou identitu nebo neexplorováním a pozitivní identifikací s kulturou předávanou rodiči. Ve druhém stadiu dochází k aktivnímu průzkumu kultury rodičů, získávání informací v komunitě, četbě, k návštěvám země původu, toto stádium lze v eriksonovském pojetí označit za stádium moratoria. Ve třetím stadiu jedinec přijímá a internalizuje obraz vlastní etnické identity, můžeme hovořit o uzavřené identitě (Phinney, 1993). Pro výzkum identity vietnamských dívek druhé generace v ČR mohou být relevantní jak modely charakterizující proces vývoje identity obecně, tak modely procesu vývoje etnické či rasové identity. Kromě několika kvalifikačních prací nebyla v české odborné literatuře zatím publikována psychologická studie, která by podrobněji mapovala identitu mladých lidí vietnamského původu žijících dlouhodobě v ČR. Vzhledem k tomu, že v současnosti dospívá početně zastoupená generace českých Vietnamců, je velmi důležité zachytit formování identity mladých českých Vietnamců a vliv kontextu, který se na tomto procesu podílí (Hubertová, 2014). Tato studie představuje úvodní krok do této problematiky.

Cílem této studie bylo zjistit, jak uvažují nad svojí identitou mladé české Vietnamky, tj. jak explorují a stanovují si závazky v jednotlivých oblastech identity. Mapovány byly tyto oblasti identity: Oblast vzdělání a profesního uplatnění, oblast partnerství, oblast etnické identity a oblast osobní identity. Výsledky z tohoto výzkumu jsou využitelné zejména při přípravě školních poradenských pracovníků na středních a vyšších odborných školách, případně poradenských pracovníků vysokoškolských poradenských center.

Základní otázka byla zformulována takto:

Jak uvažují nad svojí identitou české Vietnamky (věk 18-22 let)?

Dílčí výzkumné otázky:

- Jak uvažují nad partnerstvím?
- Jak uvažují nad svojí vzdělávací cestou a profesním uplatněním?
- Jak uvažují nad svými hodnotami a osobními charakteristikami?
- Jak uvažují nad svojí etnickou identitou?
- Jak uvažují nad vlivem rodiny a komunity na svou identitu?

Metodika

V rámci studie mapující identitu českých Vietnamek byl zvolen kvalitativní přístup zpracování dat, metoda interpretativní fenomenologické analýzy (IPA). IPA je relativně nová výzkumná metoda, jejíž vznik je datován na počátek 90. let. Klade důraz na to, jak lidé připisují význam svým důležitým životním zkušenostem nebo životním mezníkům, je vhodná zejména pro popis jednotlivých případů a malé, homogenní soubory participantů (Smith, Flowers & Larkin, 2009). V psychologickém výzkumu existují dva zásadní argumenty pro využití kvalitativního přístupu: a/ daný psychologický fenomén je komplexní povahy a je složité ho redukovat a nebo b/ využití kvantitativních metod je v dané oblasti těžko realizovatelné (Miovský, 2009). V této studii je pro uplatnění kvalitativního zpracování dat platný první argument i druhý argument. Ad a/ Kvalitativní výzkum slouží ke zkoumání subjektivní zkušenosti (Auerbach & Silverstein, 2003). Reflexe vlastní identity je subjektivní zkušeností jedince. Ad b/ Vzhledem k tomu, že vietnamská komunita je

poměrně uzavřená, je velmi důležité zachytit i velmi jemné významy a detailní informace, které by nám při kvantitativní studii pravděpodobně unikly. Byla využita metoda polostrukturovaného rozhovoru, struktura rozhovoru obsahovala základní okruhy témat. Rozvíjející otázky vycházely jednak z koncepčního teoretického rámce (domény identity), jednak z předvýzkumné osobní zkušenosti autorky s touto skupinou. Vzhledem ke zvolené výzkumné metodě, která klade důraz hlavně na subjektivní interpretaci životních zkušeností, byl respondentkám ponechán široký prostor pro témata, která jsou pro ně významná. Rozhovory byly doslovně přepsány, v rámci analýz byla identifikována témata (subkategorie), ta byla řazena do kategorií, z nichž některé byly předdefinovány strukturou výzkumného rozhovoru. Ke zpracování dat byl použit program na zpracování kvalitativních dat Atlas.ti verze 7.5.2.

Výzkumný soubor

Výzkumný soubor je složen z 6 dospělých žen vietnamského původu, které mají české občanství. Neexistuje přesné vodítko, jak stanovit optimální počet respondentů v rámci interpretativní fenomenologické analýzy. Jako hrubé vodítko se stanovuje rozpětí 3-6 respondentů (Smith, Flowers & Larkin, 2009). Metodou výběru byla metoda záměrného výběru a metoda sněhové koule. Kritériem pro zařazení do výzkumného souboru byl věk (18-22), pohlaví (žena), vietnamský původ ze strany obou biologických rodičů, české občanství, čeština na úrovni minimálně C1 evropského referenčního rámce a alespoň SŠ plně absolvovaná v ČR. Věkové rozpětí bylo stanoveno na základě Eriksonovy psychosociální teorie vývoje, kdy období adolescence je klíčové pro zformování identity. Na konci adolescence je již jedinec schopen odpovědět na otázku „Kdo jsem?“ (Langmaier & Krejčířová, 2006). Respondentky byly kontaktovány zejména prostřednictvím osobních přátelských vazeb a kontaktů přes studenty českého původu z vysokých škol. Aby nedošlo ke zkreslení elitou, byly potenciální respondentky oslovovány i v obchodech a restauracích, tam byla však úspěšnost nízká (jedna účastnice). Jedná se o tzv. „hard to reach“ skupinu, kde nedůvěra k neznámému je značná. Pět respondentek se narodilo v ČR, jedna respondentka se do ČR přestěhovala ve věku 10 let. Tři respondentky žily v době výzkumu ve společné domácnosti s oběma rodiči, dvě ve společné domácnosti pouze s jedním rodičem, jedna ve společné domácnosti s partnerem. Čtyři respondentky pocházejí z rodin drobných živnostníků, dvě z rodiny středních podnikatelů. Pět dívek mělo minimálně jednoho sourozence, tři statut nejstaršího dítěte v rodině. Bližší ekonomické údaje a charakteristiky rodin nebyly zjišťovány, aby nedošlo k narušení důvěry mezi respondentkou a výzkumníci. Všechny respondentky absolvovaly gymnázium, čtyři v době výzkumu studovaly vysokou školu, jedna vyšší odbornou školu, jedna studovala přípravné kurzy ke studiu VŠ.

Výsledky

Výzkumná zjištění jsou doplněna ilustrativními výroky respondentek. Jména byla pozměněna, stejně tak není uveden přesný věk, studijní zaměření ani názvy univerzit nejsou blíže specifikovány z důvodu zachování anonymity. Respondentky jsou ve výsledkové části uváděny pod smyšleným vietnamským jménem, které jim bylo přiřazeno náhodně. V tabulce č. 1. je přehled jednotlivých kategorií a subkategorií. Jednotlivé kategorie jsou v textu výsledkové části zvýrazněny kurzívou a tučným písmem, subkategorie podtržením textu.

Tab. 1. Výsledky - Přehled kategorií a subkategorií

Kategorie	Subkategorie
<i>Vzdělávací dráha a profesní volba</i>	Vysoká prestiž gymnázia
	Větší míra autonomie při volbě vysoké školy
	Pevně vytvořený závazek ve směru vlastní profesní volby
	Prestižní studium
	Přidaná hodnota pro výkon pomáhající profese
Partnerské vztahy a budoucí výchova dětí	Ekvivalence volby Čech x Vietnamec
	Být otevřený k jiným kulturám
	Vymezování se vůči výchově vlastních vietnamských rodičů
	Stanovené závazky v oblasti trávení volného času s dětmi, naslouchání dětem a respektu k dětem
	Podíl dětí na rozhodování, ale i na pevně stanovených hranicích ze strany rodičů
	Požadavek rodičů na odložení partnerství až po dokončení studia
	Zatajování vztahu před rodiči
	Tlak na výběr vietnamského partnera
Etnická identita	Jak udržet partnerství neveřejné
	Znalost vietnamského jazyka
	Návštěva Vietnamu jako impuls k exploraci vlastní etnické identity
	Zkušenost z partnerství s Vietnamcem první generace
	Počestnost
Hodnotová orientace a spiritualita	Touha doplnit si znalosti o Vietnamu
	Ateismus
	Vztah a závazek vůči rodině
	Respekt k tradiční hierarchii
	Hodnota vzdělání
	Pomáhání druhým
	Schopnost a odhodlání dosahovat cílů
Individualizmus	

Vzdělávací dráha a profesní volba

Všechny respondentky jsou absolventky gymnázií. Jako důvod studia na gymnáziu byla respondentkami uváděna zejména vysoká prestiž gymnázia ve vietnamské komunitě, což ovlivňovalo jak postoje rodičů, tak postoje respondentek vůči studiu na této škole. Respondentky si uvědomovaly, že vzdělání představuje pro jejich rodiče významnou hodnotu. V souboru respondentek byly všechny dívky rodiči podporovány, aby po střední škole pokračovaly ve studiu na vysoké škole.

Hue uvádí,

No od malička mi říkaly jen, že jim záleží na tom, abych měla vlastně ten lepší život než oni, protože oni prodávaj a není to procházka růžovým sadem. No oni právě chtějí, abych měla nějaké to vzdělání a nemusela se trápit tady těma věcmi, ale že bych třeba...ráno vstanu, na osmou se dostanu do práce a ve čtyři domů a nemusela se o to starat.

Všechny respondentky zaznamenaly větší míru autonomie při volbě vysoké školy než při volbě školy střední. Většina respondentek reflektovala, že žádané a prestižní studium je pro vietnamskou komunitu studium medicíny, případně práv nebo ekonomie a naopak za velmi neobvyklé či neperspektivní se podle respondentek považuje volba uměleckých nebo humanitních oborů či pomáhajících profesí. Přesto se pro tento typ z hlediska komunity „neperspektivního“ studia rozhodly tři respondentky. Téměř všechny respondentky mají v současnosti poměrně pevně vytvořený závazek ve směru své profesní volby. Dvě respondentky se připravují na pomáhající profesi, dvě na ekonomickou, jedna na technicko-uměleckou a jedna na uměleckou profesi. Svoji volbu všechny respondentky staví zejména na svých schopnostech, zájmech a hodnotové orientaci. Ekonomický faktor, tj. zda je profese dostatečně perspektivní z hlediska budoucích příjmů, byla při výběru studia důležitá pro dvě respondentky. Respondentky Hao a Hue zdůrazňovaly „přidanou hodnotu“ pro výkon pomáhající profese, kterou představuje jejich odlišný etnický původ a hlavně jazykové znalosti a interkulturní kompetence.

Partnerské vztahy a budoucí rodina

Partnerství bylo stěžejní téma pro většinu respondentek, všechny měly poměrně pevně zformulovanou představu o svém budoucím partnerovi. S partnerstvím pro respondentky úzce souviselo i rodičovství. Pět respondentek má v současné době stálého partnera, jedna je bez partnera, nicméně má vytvořenou poměrně stabilní představu, jakého partnera si představuje. U těch, co partnera mají, jsou tři partneři Vietnamci první generace, jeden partner Čech a jeden partner je jiného (evropského) původu, studující v ČR.

Ekvivalence volby Čech x Vietnamec. Co se týče výběru partnera, pro čtyři respondentky nejsou podstatné preference z hlediska etnicity partnera (Čech nebo Vietnamec). Dvě respondentky preferují partnerství s Čechem, respektive partnerem z evropské kulturní oblasti. Prioritou, podle které si volí nebo plánují vybírat životní partnery, je pro respondentky zejména způsob myšlení budoucího partnera a jeho osobnostní charakteristiky. V rozhovorech se u všech respondentek opakuje požadavek na to, aby partner byl dostatečně otevřený ke kulturním odlišnostem. Zásadní téma je také téma vzájemného porozumění a společného humoru v partnerství. Obé je podmíněno právě připraveností partnera být otevřený k jiným kulturám, znalostí kultury vietnamské a zároveň i české, respektive evropské. S uvažováním nad partnerstvím respondentky spojovaly i téma budoucího rodičovství, zejména oblast výchovy. Svoje závazky v oblasti výchovy vlastních dětí stanovovaly na základě vymezování se vůči výchově vlastních vietnamských rodičů, zejména vůči takovým projevům, které lze považovat za projevy autoritářské výchovy. Toto vymezování vůči výchově vlastních rodičů je významně akcelerováno zkušeností s demokratickým výchovným stylem, který v současnosti v českých rodinách převažuje. Hao to popisuje,

Chtěla bych jim hlavně naslouchat, hlavně mu naslouchat, to jaký dítě bude, co bude potřebovat a tak. A samozřejmě když bude zlobit a tak, musím ho vést, to je jako základ, to dítě potřebuje, aby ho rodič vedl tou správnou cestou, ale zároveň mu chci naslouchat. A to mi přijde u těch českých rodin je to častější, že těm dětem víc naslouchají.

To vidím např. u výběru školy, výběru povolání. U vietnamských rodičů...oni ti diktují, kam musíš jít. U českých, tam mi přijde, že je to jedno, jestli jde na kadeřnici nebo jde na truhláře, samozřejmě, rodič chce, aby to dítě vystudovalo, protože to je záruka více peněz, někdy si taky dělají starosti, ale mě přijdou ty vietnamské děti, že jsou někdy vydeptané, jaký jsou ty nároky.

Respondentky, které již nad výchovou svých budoucích dětí uvažují, mají stanovené závazky zejména v oblasti trávení volného času s dětmi, naslouchání dětem a respektu k dětem. Tyto oblasti jsou pro ně důležité a samy v dětství postrádaly jejich naplňování. Téma naslouchání dětem je prioritou zejména pro ty respondentky, které vyrůstaly v rodinách s autoritářským výchovným stylem ze strany jednoho z rodičů. Samy postrádaly důvěrnou komunikaci s rodiči, svoji zkušenost srovnávají s tím, jakou formu komunikace vidí u kamarádek v českých rodinách. Tyto respondentky uváděly, že školní prospěch byl hlavním tématem, který jejich rodiče zajímal. To hodnotí jako silně nedostačující. Plánují, že se svými dětmi budou diskutovat i osobní témata, tak jako Noc,

Tady v Čechách mé kamarádky (pozn. myšleno kamarádky českého původu), se hodně baví se svými matkami, třeba i jako s nejlepšími kámoškami se bavěj o čemkoliv, ale já tady s mamkou nikdy. To se nedá absolutně o ničem, i když tak už začnou hádky a přednášky, tak raději nemluvit o ničem. Tak to bych chtěla, tohle, takhle v budoucnosti. Jakože si moje děti budou moct svěřit mě a mohla bych jim pomoci nebo poradit.

Část respondentek klade důraz současně na podíl dětí na rozhodování, ale i na pevně stanovených hranicích ze strany rodičů, což indikuje, že budou jako rodiče volit u svých dětí demokratický výchovný styl.

Nejvýznamnější vliv na exploraci a vytváření závazků v oblasti partnerství a budoucí rodiny pocítují partnerky ze strany rodičů. Část respondentek sama zažila požadavek rodičů na odložení partnerství po dokončení studia, Tento tlak má odlišnou sílu v jednotlivých případech, typický je pro dobu navštěvování střední školy. Obvyklou strategií respondentek pak bylo zatajování vztahu před rodiči a čekání na vhodný okamžik zveřejnění vztahu (maturita, finanční osamostatnění, nástup na VŠ). Mai k tomu uvádí,

No, to bylo takový těžký. Já teď chodím s klukem, je z....(název země), ale tajila jsme to půl roku, protože mi mamka pořád říkala, nesmíš někoho mít, ale pak jsem to řekla po maturitě, jsem si počkala, protože před maturitou ona by se bála, že by to nějak ovlivnilo. Nakonec s tím byla v pohodě, přijala to, nakonec je s tím nadšená.

Respondentky, které nemají partnera vietnamského původu, cítily ve své rodině tlak na výběr vietnamského partnera. Ani jedna z nich se však s preferencí svých rodičů neztotožnila a obě mají partnery jiné než vietnamské národnosti. U matky Hao je důvodem tlaku obava ze ztráty etnické identity u dcery a u vnoučete, ale i očekávání ze strany vietnamské komunity,

Já mám českého přítele, ona s tím nesouhlasí, ona se bojí, že já ztratím svou vietnamskou identitu, že moje dítě nebude umět vietnamsky, třeba říct ahoj babi a tak, že už bude český. A hrozně na mě tlačí. Svým způsobem je to i strach z toho jazyka, že si nebude moci tak popovídat jako s manželem nebo je to i předsudek, protože moje maminka kouká všude kolem a moje kamarádky, nebo i známí, co jsou v mém věku nebo jsou i mladší než já už mají vietnamského manžela, mají krámek, dítě.

Proces explorace v partnerství může být pro mladé Vietnamky komplikovaný i tím, že musí svoje předmanželské vztahy tajit před vlastní etnickou komunitou. Ta podle respondentek vyžaduje tradiční přístup k partnerství. Lien popisuje strategii, jak udržet partnerství neverejné, a svou strategii považuje za obecně rozšířenou mezi vietnamskými teenagery,

... pokud (partneři) nechoděj hodně ven, pokud nechodí mezi tu vietnamskou komunitu těch dospělých, tak se o tom (rodiče) nedozvědí. ...pokud to jeden dospělej ví, tak už o tom ví celá vietnamská komunita, protože ty drby se hodně šíří, no. Ale že ty rodiče to ví, tak nějak přímo řeknou, ať nejsou spolu a nedovolí jim to.

Etnická identita

Pro respondentky byla klíčová znalost vietnamského jazyka. Pečlivě odlišovaly, zda dovedou používat pouze hovorovou vietnamštinu (tzv. kuchyňský jazyk), která jim umožňuje komunikovat doma s rodiči, nebo zda dovedou jazyk používat adekvátně v různých složitějších sociálních situacích, tj. například správně používat systém oslovení v širší rodině či rozumět slovnímu humoru ve vietnamštině. Dalším kritériem pro ně byla úroveň psané vietnamštiny a schopnost vyjadřovat složité myšlenky v psané vietnamštině. Všechny respondentky disponují určitou znalostí hovorové vietnamštiny, ale velmi rozdílné úrovně, stejně tak se liší ve schopnosti využívat písemnou formu vietnamštiny, kterou považují za složitou. Respondentky narozené v ČR vnímají češtinu jako jazyk, ve kterém se jim lépe než ve vietnamštině vyjadřují osobní myšlenky. Češtinu také považují za hlavní komunikační jazyk mezi vietnamskými vrstevníky. Přitom ve všech rodinách kromě jedné je hlavním komunikačním jazykem vietnamština, případně kombinace vietnamštiny s prvky češtiny. Se svou znalostí vietnamštiny a vietnamské kultury se mohly respondentky konfrontovat při návštěvách Vietnamu. Reakce Vietnamců ve Vietnamu na různě zvládnutou znalost vietnamštiny a kultury a výrazná odlišnost prostředí nastavila respondentkám zrcadlo, návštěva Vietnamu představovala impuls k exploraci vlastní etnické identity. Čtyři respondentky referovaly o své návštěvě (o svých návštěvách) ve Vietnamu jako o něčem, co je do určité míry zasáhlo v jejich etnické identitě, zejména v silném prožitku odlišnosti od Vietnamců žijících ve Vietnamu. Mai popisuje svou návštěvu,

...jinak mě přišlo úplně fascinující přijet do Vietnamu jako já Vietnamka, která žije úplně odlišný život než Vietnamci. No bylo to takový zvláštní, no. Moji rodiče jsou oba Vietnamci, ale no...přišlo mi, že se asi ztotožňuji s tou českou kulturou, že jsem se přes ty roky, co tady žiju (pozn. v ČR), nějak přizpůsobila té kultuře tady.

Polovina respondentek měla možnost v rámci studia být v kontaktu s vietnamskými vysokoškolskými studenty první generace. Všechny z nich navázaly dlouhodobý partnerský vztah s muži v rámci této skupiny. Zkušenost z partnerství s Vietnamcem první generace představovala opět impuls pro exploraci vlastní etnické identity. I když všechny respondentky popisují svoje partnery jako velmi tolerantní a otevřené ke kulturní odlišnosti, dvě respondentky uvedly, že takové partnerství na ně klade zvýšené nároky ve smyslu přizpůsobení se některým vietnamským kulturním vzorcům. Kim popisuje,

Jako mám přítele, jako je to taky student z Vietnamu a tak jako se snažím přizpůsobit, ale někdy jako nevím, některé věci jako neznám a on to zná. Protože tady v Čechách je to možný neřešit v rodině, neřešíme ty kultury vietnamské a nějaké zvyky vůbec neřešíme a on to řeší.

Termínem počeštěnost respondentky vyjadřovaly subjektivní pocit, že v jejich identitě převažuje spíše identifikace s českou majoritní kulturou než s vietnamskou. Jedná se o široce využívaný výraz mezi Vietnamci druhé generace. Analogicky se využívá termín povietnamštělý pro charakteristiku osoby, která se převážně identifikuje s vietnamskou kulturou a z ní vyplývajícími postoji, hodnotami, ideály atd. Čtyři respondentky samy sebe označují za počeštělé nebo „spíše počeštělé“. U všech se jedná pouze o určitou míru počeštělosti, tj. přiznávají si v sobě zároveň i vietnamské kořeny a hlásí se k nim. Nicméně cítí, že „česká část“ v nich převažuje, je určující pro jejich identitu. Lien uvádí,

Já musím přiznat, že jsem více počeštělá než povietnamštělá, že toho nevím moc o Vietnamu, o té kultuře nebo o těch tradicích, takže já se musím zeptat vždycky rodičů, když je nějaká tradice, tak se jich jako ptám. Takže když mluvím, tak jsem více poevropštělá, i moje chování. (ale) Původ mám i nějaký myšlenky povietnamštělý, jako myšlenky do budoucna, že jako ta rodina je důležitá. To vietnamský myšlenky to je jako...spíš ta budoucnost, že se myslí hodně dopředu, než jako ta současnost, že jo. Jako to vzdělání, že je důležitý.

Respondentka Lien, která navštěvovala mezinárodní gymnázium, označuje sice sama sebe za „počeštělou“, ve vztahu sama k sobě operuje také s termínem „poevropštělá“. Například pokud má zhodnotit, jaký bude rodič, předpokládá, že bude „spíše poevropštělá“. Také když referuje o prožívané identitě ve Vietnamu, označuje svoji identitu jako „napůl evropskou, napůl vietnamskou“. Pouze dvě respondentky (Hue, Hao) popisují svoji současnou etnickou identitu jako určitou slitinu, mix dvou kultur. Hue představuje v rámci souboru netypický případ, neboť byla od útlého věku systematicky a vědomě oběma rodiči připravována na život v obou kulturách - jak v české, tak vietnamské. Vnímá to jako svoji přidanou hodnotu, jakousi třetí dimenzi - možnost výběru toho nejlepšího z obou kultur,

Já bych řekla, že teď už identitu v sobě neřeším, teď se beru jako že jsem Češka tak Vietnamka a vlastně to beru tak, že bych měla být ráda za tuhle možnost, poznat obě kultury naráz, obě chápat a moct si právě vybírat vždycky jenom to lepší z obou kultur, protože nic není dokonalý.

Všechny respondentky, které se narodily v ČR, pocítují na své straně větší či menší dluh vůči znalosti vietnamské kultury. Prožívají nejistotu, co se týče orientace v různých tradicích, zvyklostech, případně důkladnější znalosti historie Vietnamu, v rodinách často dochází k paralelnímu dodržování vietnamských i českých svátků a tradic. Kromě dílčího dodržování vietnamských svátků a tradic nebyla většina respondentek doma systematicky s vietnamskou kulturou seznamována. Většina respondentek má tak touhu doplnit si znalosti o Vietnamu, nejlépe prostřednictvím procestování Vietnamu.

Hodnotová orientace a spiritualita

Významným tématem rozhovorů u dívek byla hodnotová orientace, kterou lze celkově označit jako hodnotový průsečík východní a západní kultury. Významně vysoko v hodnotovém žebříčku mají všechny respondentky zakotven vztah a závazek vůči rodině. V rozhovorech se objevovalo téma nejen praktické pomoci, ale i finanční pomoci rodičům, případně touha odměnit se materiálně rodičům za to, jak se starali o respondentky v dětství.

Lien vysvětluje,

Já bych chtěla dosáhnout toho, že ....abych vydělávala na to, abych mohla podpořit moje rodiče, protože už toho pro mě udělali dost, tak abych je mohla podpořit, aby mohli cestovat po zeměkouli a poznávat.

Téma péče o rodiče převládalo zejména u respondentek, které byly nejstarší v sourozenecké skupině nebo u jedináčků. Pomáhání rodičům není časově umístěné pouze do plánované budoucí pomoci ve stáří, ale je normou pro respondentky i v současnosti. I když to pro některé znamenalo poměrně značnou zátěž, přijímaly toto pomáhání jako normu, se kterou se vnitřně ztotožnily.

U všech respondentek je v rozhovorech možné identifikovat respekt k tradiční hierarchii tak, jak je dán konfuciánskou kulturou. Respekt k hierarchii byl všemi respondentkami vnitřně akceptován, i když byl konfrontován s majoritní kulturou, zejména s tím, jak hierarchii respektují jejich čeští vrstevníci. Nejčastěji respondentky zmiňovaly respekt v rodině. Zde zdůrazňovaly výsadní postavení rodičů a nejstaršího sourozence. K roli nejstaršího sourozence se podle respondentek neváže pouze nejvyšší postavení v sourozenecké skupině, jsou i vzorem mladším sourozencům a nesou největší zodpovědnost. Všechny respondentky byly vedeny v rodinách k dodržování tohoto tradičního hierarchického uspořádání, i když se míra tlaku lišila. Nejstarší respondentky akceptovaly roli nejstaršího sourozence se všemi právy a povinnostmi. Akceptace hierarchie a nutného chování vyplývajícího z dané hierarchie nebylo pro všechny respondentky jednoduché. Komplikovaně to prožívaly zejména respondentky s autoritářskými matkami.

Hodnota vzdělání. Všechny respondentky do vzdělání vkládaly značné úsilí a identifikovaly se s rodičovským postojem, že vzdělání má vysokou hodnotu. Investovaly čas a energii bez ohledu na to, zda cítily u sebe vysokou míru studijního nadání či nikoli. Většina respondentek připouštěla, že ve vietnamských rodinách jsou děti často nuceny, někdy i hodně tvrdě, k co nejlepším výsledkům bez ohledu na skutečné schopnosti. O tomto problému se zmiňovaly spíše na rovině obecné, charakteristické pro vietnamské rodiny.

Dalším významným tématem respondentek byla hodnota pomáhání druhým. Pro většinu respondentek bylo pomáhání nebo schopnost pomáhat významně ukotvené v jejich hodnotovém žebříčku. Tři respondentky samy sebe vnímaly za výrazně obdařené schopností pomáhat. Jako silnou stránku vnímaly u sebe zejména schopnost empaticky naslouchat druhým lidem.

Většina respondentek reflektovala u sebe schopnost a odhodlání dosahovat cílů i za cenu, kdy je nutno překonat velké překážky. Tato charakteristika pro ně byla významná, plně se ztotožňovaly s tím, že je to charakteristika, která je důležitá pro dobrý život a která je pro ně osobně inspirativní i u druhých lidí. Hue vysvětluje,

Na druhou stranu, já nemám buňky na matiku, ale to mě neopravňuje tvrdit, že na matiku nejsem stavěná, a tak na čtyřkách projdu. Když na to někdo má buňky, tak mu na to stačí pět minut a má jedničku a já když vím, že to prostě nezvládám, tak si na to sednu a prostě se to naučím... No právě ve Vietnamu je takový rčení, že píle dokáže jakoby zalepit tu díru, když tam není jakoby talent nebo to přirozený. Já bych řekla, že většina vietnamských rodičů v tomhle vychovává ty děti.

Téma individualismu se v rozhovorech respondentek objevovalo ve dvou souvislostech. Jednak přímo, kdy si respondentky uvědomovaly, že je pro ně osobně důležité projevovat samostatnost,

rozhodovat se za sebe, nenechat si příliš zasahovat do svých životních cílů. Dále se to projevovalo v tom, že si v průběhu dospívání dovolily stavět se proti rodičům nebo překračovat pravidla nastavená rodiči, prosazovat svoje přání, což je z hlediska vietnamské výchovy velmi netypické. Polovina respondentek se považuje jako za poměrně hodně individualistické ve srovnání s jinými Vietnamci, na této vlastnosti si zakládají a uvědomují si svou odlišnost od ostatních Vietnamců, zejména od starší generace. Respondentky se vymezují zejména vůči očekáváním ze strany vietnamské komunity. Příkladem rezistence vůči mínění vietnamské komunity a důraz na právo osobní volby a nezávislosti ilustruje výpověď Hao,

Mně je úplně jedno, co se o mně říká, mně je úplně jedno, co si o mně myslí strejdové a tak. Mně je to úplně jedno, protože oni nevidí do toho problému, nevidí, co je kolem dokola, co bylo předtím a co bylo vedle a nemůžou to prostě hodnotit, to by museli být já, aby to dokázali...prostě dobře, asi bych se zachovala jinak, ale oni v mé kůži nejsou a nejsou já. Já řeším to svoje, tak jak mi přijde nejlepší.

V rodinách, kde projevy individualismu, projevující se zejména s nástupem adolescence, nebyly akceptovány, respondentky volily různé způsoby, jak prosazovat svou dílčí nezávislost. Typickými tématy, kde vznikaly spory s rodiči, byly např. možnost chodit večer ven s přáteli, navazovat vztah, případně možnost osamostatnit se prostřednictvím samostatného bydlení po dosažení plnoletosti. Respondentky velmi citlivě zaznamenávaly rozdíl v přístupu rodičů české majoritní společnosti a vlastních rodičů, pokud šlo o jednotlivé kroky vedoucí k osamostatňování. Tuto situaci se s rodiči snažily vyřešit vysvětlováním a normalizací projevů svého chování, případně zatajováním.

Duchovní zaměření je u dívek poměrně málo reflektované, převládá postoj blízký se ateismu. Ani jedna z dívek neoznačila sama sebe za věřící či praktikující víru v jakémkoliv náboženském systému, i když většina dívek měla možnost v rodinách s rodiči praktikovat některé z tradičních náboženských rituálů vycházejících z buddhismu či animismu. Většina dívek má z domova zkušenost s uctíváním předků, tento rituál s oltářem předků respondentky akceptují, rozumí tomu, že má význam pro jejich rodiče, pouze dvě respondentky ale reflektují duchovní význam tohoto rituálu pro ně samotné. Respondentky Lien a Noc mají určité povrchní povědomí i o dalších náboženských rituálech a svátcích, které se sice u nich v rodinách praktikují, ale nemají potřebu v nich být nijak osobně angažované, spíše je vnímají jako záležitost, která je osobně významná pouze pro rodiče. Noc, která má matku aktivně praktikující buddhismus, byla matkou k praktikování víry vedena, popisuje svůj vztah k víře,

No, dřív by mě máma hodně nutila, abych šla s ní do chrámu, ale já nikdy. Já i kdybych byla Čech, tak bych nešla ani do kostela. Já jsem, ne že bych se toho bála nebo...prostě ne. Nevyhovuje mě to a prostě nechci. Nezajímá mě to, tak prostě ne a moje mamka ona...vlastně hodně Vietnamců jsou věřící, tak se každý měsíc nebo půlrok setkávají, tak chodí do chrámu.

O slavení křesťanských svátků a praktikování křesťanských rituálů v rodině se zmínila pouze jedna respondentka. Ani křesťanství nepředstavuje v její rodině duchovní ukotvení, slavení Velikonoc a Vánoc slouží spíše můstek k majoritní kultuře pro mladší děti.

Diskuze

V této studii bylo mapováno, jak uvažují nad svojí identitou mladé české Vietnamky, jak explorují a stanovují závazky v jednotlivých oblastech identity a jaký význam přisuzují vlivu sociálního kontextu na formaci identity. Mapovány byly tyto oblasti identity: Oblast vzdělávání a profesního uplatnění, partnerství, oblast etnické identity a oblast osobní identity/hodnot. Tyto domény byly stanoveny dopředu, obdobné domény identity byly využity např. ve výzkumu Vo-Juthaby a kol. (2009), zaměřeném na porovnání identity adolescentních Vietnamců vyrůstajících vně a uvnitř vietnamských enkláv.

Vzdělávací dráha a profesní volba

Vysoká prestiž gymnázia v rodině i komunitě potvrzuje výsledky předchozích studií v jiných vietnamských komunitách v USA, že vzdělání představuje pro vietnamské rodiče možnost postupu jejich dětí po společenském žebříčku v majoritní společnosti (Zhou & Bankston, 1994; Phan, 2005). Rodiče-imigranti v USA mají vysoké aspirace, co se týče dosaženého vzdělání svých potomků, vyšší než rodiče stejného etnického původu, kteří se v USA již narodili (Suaréz-Orozco & Suaréz-Orozco, 1995). Gymnázium představuje v ČR prestižní typ střední školy, „vstupenku“ na vysokou školu. Všechny respondentky vystudovaly gymnázium, polovina byla ke studiu gymnázia donucena rodiči. Všechny respondentky studium úspěšně dokončily bez ohledu na to, zda to byla jejich vlastní volba nebo ne. Větší míra autonomie při volbě vysoké školy – respondentky při volbě vysokoškolského studia pociťovaly již podstatně vyšší míru svobody než při volbě školy střední. Všechny respondentky považují volbu současného studijního oboru za vlastní, identifikují se s ní, nepociťují ji jako vnucenou ze strany některého z rodičů. S tím také souvisí kategorie pevně vytvořený závazek ve směru profesní volby, kdy všechny respondentky mají jasnou představu o tom, proč studují daný obor a jak se chtějí v daném oboru v budoucnosti uplatnit. Podle Zhou a Bankstona (1994) samotní mladí američtí Vietnamci nepřisuzují akademickému vzdělání na rozdíl od rodičů tak vysokou hodnotu – zejména jsou skeptičtí v tom, že vzdělání je předpokladem pro proražení do vyšší třídy. Pro všechny respondentky bylo akademické vzdělání velmi důležité, představovalo pro ně zásadní hodnotu, některé respondentky však vyjádřily vážné obavy, zda jejich etnický původ nebude po absolvování VŠ významnou diskriminační překážkou na trhu práce.

Rodina je významným zdrojem motivace pro mnoho adolescentů z etnických minorit v USA. Tvrdá práce a studium ve škole pro ně představuje splnění závazku vůči rodičům a zároveň možnost získat lepší práci v budoucnosti a vrátit tak rodičům, sourozencům či širší rodině vynaložené prostředky (Suaréz-Orozco & Suaréz-Orozco, 1995). Tento trend lze potvrdit i u českých Vietnamek.

Partnerské vztahy a budoucí rodina

Stadium intimity versus izolace je v Eriksonově teorii spojována s výsledky stadií identity versus zmatení rolí (Erikson, 1968). Obdobně jako u stavů identity je možné odlišit různé kvalitativně odlišné stavy vývoje intimity (období důvěrné, pre-důvěrné, pseudodůvěrné, stereotypní, izolované). Stadia intimity jsou u mužů provázána se stadii identity, naopak 46 % žen s málo explorovanou identitou dosahuje stadií vysoce explorované intimity (Kroger & Marcia, 2012). Pro všechny respondentky bylo téma partnerských vztahů velmi důležité, aktuálně explorované. Kromě jedné mají všechny stálého partnera, tento partnerský vztah je pro ně zásadní, perspektivní. Většina respondentek se shoduje v tom, že pro ně samotné není podstatné, zda je partner vietnamského nebo českého etnického původu, jen jedna respondentka preferuje partnerství výhradně s českými

partnery. Přesto, že se respondentky pohybují převážně v českém kulturním prostředí, polovina má v současnosti partnera vietnamského původu první generace, dvě mají partnera evropského původu (Čech, jiná evropská národnost). Ty, které mají partnera vietnamského původu první generace, se pohybují v univerzitním prostředí, kde současně studuje skupina vietnamských studentů první generace. To vytváří mimořádnou příležitost pro navazování intraetnických vztahů. Podle výsledků studie Chena et al. (2001) vietnamští vysokoškolští studenti v USA výrazně preferují partnery stejného etnického původu. České respondentky tyto preferenci sice explicitně nevyjádřily, nicméně polovina ji realizuje. Smíšená partnerství a manželství jsou považována za důkaz snižování sociální a kulturní vzdálenosti dvou skupin. I v Severní Americe, kde vzrůstá tolerance vůči interetnickým manželstvím, jsou tato poměrně vzácná. V Kanadě, kde je velká rasová i kulturní diverzita, je pouze 3,9 % párů smíšeného původu (Yodanis, Lauer & Ota, 2012). Rozpor mezi deklarovanou otevřeností ke smíšenému partnerství a zároveň faktickou volbou partnera stejného etnika u respondentek lze vysvětlit tím, že partner českého (nebo jiného než vietnamského původu) by respondentkám mohl zkomplikovat vztahy v rodině. Respondentky, které mají partnera evropského původu, totiž tlak na výběr vietnamského partnera ze strany rodičů cítily. Rosenfeld (2007) uvádí faktory, které zvyšují pravděpodobnost navazování smíšených vztahů – zásadním faktorem je bydlení odděleně od rodičů. Společné bydlení s rodiči a sociální kontrola ze strany rodičů mohla tedy u některých respondentek ovlivnit jejich výběr. Dle výsledků studie Yodanise, Lauera & Oty (2012) je motivací pro navazování smíšených (interetnických) partnerství přístup k partnerově etnické identitě, nebo snaha po dosažení multikulturní identity. To se plně potvrzuje v exploraci etnické identity u obou respondentek, které mají partnera českého nebo evropského původu.

Část respondentek pocívala tlak rodičů na odkládání partnerství po studiu, klasickou protistrategií bylo zatajování vztahu před rodiči i komunitou, nikoliv však před přáteli a vrstevníky. Tato protistrategie byla u respondentek využívána zejména v období středoškolského studia, v současné době (po ukončení SŠ) mají všechny respondentky své vztahy s partnery před rodiči „zveřejněné“. Ve Vietnamu mají vzdělané dívky problém najít po dokončení studia partnera, věková hranice u dívek pro sňatek je ve Vietnamu cca 25 let (Ashwill & Diep, 2005). Tlak věku je patrně významným faktorem, který přispívá k postupné toleranci partnerství rodiči respondentek, i když respondentky ještě nemají dokončená vysokoškolská studia.

I přes poměrně nízký věk má většina respondentek explorovanou oblast výchovy budoucích dětí. Cíle ohledně výchovy budoucích dětí lze shrnout do dvou oblastí - v jedné oblasti respondentky plánují způsob komunikace a trávení volného času s dětmi, ve druhé oblasti uvažují o nastavení hranic a míře demokratického přístupu. Tuto změnu lze celkově shrnout jako posun od autoritářských výchovných principů v první generaci směrem k plánovaným demokratickým výchovným principům u druhé generace. Modelem pro demokratičtější výchovný přístup a trávení volného času jsou tzv. „typické“ české rodiny vrstevníků. To částečně koresponduje s výsledky studie Pykeové (2000) zaměřené na vnímání rodinného života a plány ohledně budoucí rodiny u druhé generace mladých amerických Vietnamců. V této studii respondenti vnímali obecně vietnamské rodiče jako příliš přísné, emocionálně odtažitě a nedostatečně angažované, svoje hodnocení odvozovali od srovnávání s „normální americkou rodinou“ (Pyke, 2000). Studie realizované v USA (Nguyen, 2008; Nguyen & Cheung, 2009) dokládají, že ve vietnamských imigrantských rodinách převažuje tzv. autoritářský výchovný styl. Autoritářský styl je charakteristický vysokými nároky na dítě a zároveň omezuje individualitu dítěte. To odpovídá i výsledkům u českých respondentek, které vnímají vietnamské rodiče a výchovný styl jako striktní, zaměřený na výkon, se silně vyznačenou hierarchií a malou emocionální investicí. Pocity deficitu z dětství a srovnání s „normální českou rodinou“ jsou tedy základní matricí pro plánování odlišného výchovného stylu u vlastních dětí.

Etnická identita

Většina respondentek je v současnosti ve fázi explorace etnické identity. Respondentky popisovaly u sebe projevy typické pro stadium explorace etnické identity, k nimž patřila zejména touha doplnit si znalosti o Vietnamu, případně ochota nechat se „vzdělávat“ ve vietnamské kultuře a jazyku od vietnamských partnerů první generace. Znalost vietnamského jazyka byla pro respondentky důležitá, především skutečná míra jeho ovládnutí jak v sociálních situacích, tak v písemném styku. Phinneyová et al. (2001) prokázala u vietnamských imigrantských rodin v USA, že znalost etnického jazyka je významným prediktorem etnické identity u mladých Vietnamců. Pouze jedna respondentka (Mai), která se označuje jako počestělá, vykazuje znaky málo explorované etnické identity. V domácnosti této respondentky je prvním jazykem čeština, preferuje kontakty s přáteli jiného než vietnamského původu, rodina má minimální vazby na vietnamskou komunitu. Kontakt s vrstevníky vietnamského etnika je dalším prediktorem, který se podílí na etnické identitě druhé generace Vietnamců v USA (Phinney et al., 2001). Ostatní tři respondentky, které samy sebe označují za „počestělé“ nebo „spíše počestělé“, v sobě přiznávají i vietnamskou část, ke které se aktivně hlásí. Dvě respondentky (Hao a Hue), které se označují za „mix“ nebo „slitinu“ obou kultur, jsou nejbližší třetímu stadiu vývoje etnické identity (Dosažená etnická identita), i když dosud aktivně explorují. Obě akceptují svoji příslušnost k vietnamské minoritě, jsou otevřené jiným kulturám, pozitivně přijímají většinovou kulturu a mají zpevněnou etnickou identitu.

Hodnotová orientace a spiritualita

Hodnoty se u respondentek značně odvíjí od vietnamského hodnotového systému, který je ovlivněn konfucianismem a buddhismem (Ashwill & Diep, 2005; Pyke, 2000). Konfucianismus připisuje povinnost přebírat péči o stárnoucí rodiče a společné bydlení nejstaršímu synovi/dceři (Pyke, 2000). Všechny respondentky za důležité považovaly nejen vazbu k rodině, ale i morální závazek vůči rodičům, případně sourozencům. To koresponduje s výsledky studie Pykeové (2000), kterou realizovala v USA na skupině druhé generace Vietnamců a Korejců (18-26 let). Prokázala, že většina mladých lidí vietnamského původu je ztotožněna s tím, že budou rodičům pomáhat, finančně je podporovat, bydlet poblíž nich, případně že zůstanou ve společné domácnosti s rodiči. Většina respondentek není ochotna sdílet společnou domácnost s rodiči, nebrání se však bydlení poblíž rodičů.

Konfucianismus v hodnotovém systému Vietnamců ovlivňuje i respekt k hierarchii v rodině (Truong, 2010). Ve Vietnamu je respekt vůči postavení v hierarchii velmi důležitá hodnota. To dokládá i variabilita vietnamských zájmů, pomocí kterých lze označovat postavení v rodinné, společenské či věkové hierarchii (Ashwill & Diep 2005). U všech respondentek se opakovaně objevuje v rozhovorech respekt k dodržování hierarchie v rodinných vztazích, ale i v rámci širší společnosti, například k učitelům nebo k nadřízeným.

Vzdělání představuje pro respondentky významnou hodnotu. To opět koresponduje s hodnotovým systémem vycházejícím z konfucianismu, ve kterém vzdělání lidé mají respekt (Pyke, 2000).

Ve výzkumné studii Phanové (2005) zaměřené na sebepercepci mladých, studijně úspěšných Vietnamců druhé generace v USA byly klíčové hodnoty pro respondenty tyto: závazek dělat čest rodině a komunitě, respekt ke vzdělávání a učitelům, silný pocit sounáležitosti s rodinou, komunitou a národem. To odpovídá i hodnotám, které byly důležité pro respondenty ve sledovaném souboru Vietnamek druhé generace žijících v ČR.

Individualismus respondentek se projevuje ve vůli některých respondentek realizovat věci v životě podle svého, bez ohledu na vietnamskou komunitu, dále v touze po větší svobodě v oblasti trávení volného času, který pocitověla většina respondentek jako značně omezený ze strany rodičů.

V asijských rodinách v USA je vyšší míra rodičovské kontroly a je častější autoritářský výchovný styl než v rodinách euroamerického původu. Adolescenti asijského původu žijící v USA mají povoleny samostatné aktivity, jako např. výlety, přespávání u kamarádů atp. v podstatně vyšším věku než jejich vrstevníci jiného původu (Fuligni, Hughes & Way, 2009), to koresponduje i se zkušeností respondentek.

Žádná z respondentek nepraktikuje v současnosti víru ani v této oblasti neexploruje. V USA mají náboženské instituce centrální postavení ve vietnamských imigrantských komunitách a podílejí se na přenosu kulturního dědictví na mladé generace a posilování jejich etnické identity (Bankston & Zhou, 1996). V USA je populace imigrantů převážně z jižního Vietnamu, kteří uprchli z politických a náboženských důvodů po válce s USA. Vzhledem k tomu, že do ČR směřuje zejména populace Vietnamců ze severní části Vietnamu, kde bylo náboženství desítky let systematicky potíráno, nelze očekávat významnější vliv náboženství a církví u druhé generace Vietnamců v ČR.

Závěr

Výsledky této studie jsou limitovány jednak malým počtem respondentek, jednak tím, že všechny respondentky představují skupinu tzv. „high achievers“, tj. studijně úspěšných. Proto nelze výsledky považovat za reprezentativní pro celou populaci českých Vietnamek v období pozdní adolescence a vynořující se dospělosti. Studie přináší fenomenologický vhled do dané problematiky pro poradenské pracovníky na SŠ a VŠ. V USA představují američtí Vietnamci skupinu, která využívá poradenské služby zaměřené na duševní zdraví v nižší míře než celková populace (Vu, 2012). Přitom v USA významná část vietnamských adolescentů druhé generace uvádí psychické potíže jako např. depresi (Lam, 2005). V ČR zatím není poptávka po poradenských a terapeutických službách ze strany mladých českých Vietnamců zmapována. Vzhledem k analogiím v identitě u českých Vietnamek a amerických Vietnamců je možné předpokládat, že psychická pohoda a podpora zdravého psychického vývoje mladých českých Vietnamců by zasluhovala pozornost. Jeden z faktorů, který může přispět ke zvýšené poptávce ze strany mladých českých Vietnamců po poradenských a terapeutických službách, je větší kulturní senzitivita školních poradenských pracovníků a akademických poradenských pracovníků, k čemuž tato studie měla přispět.

Literatura

- Auerbach C., & Silverstein, L. B. (2003). *An introduction to coding and analysis qualitative data*. New York: New York University Press.
- Ashwill, M. A., & Diep, T. N. (2005). *Vietnam today. A guide to a nation on crossroads*. Yarmouth: Intercultural Press.
- Bankston, C. L., & Zhou, M. (1996). The ethnic church, ethnic identification, and the social adjustment of Vietnamese adolescents. *Review of Religious Research*, 3(1), 18-37.
- Erikson, E. (1968). *Identity: Youth and Crisis*. New York: Norton.
- Fuligni, A. J., Hughes, D. L., & Way, N. (2009). Ethnicity and immigration. In R. M. Lerner, & L. Steinberg (Eds.), *Handbook of Adolescent Psychology. Volume 2: Contextual influences and adolescent development* (s. 527-569). Hoboken: New Jersey.
- Hubertová, L. (2012). Formování identity u adolescentů se zaměřením na adolescenty vietnamského původu žijící v České republice. In L. Krejčová, & V. Mertin (Eds.), *Škola jako místo setkávání. Sborník příspěvků z konference konané 30. 3. 2012*. Praha: Univerzita Karlova. Filozofická fakulta.

- Hubertová, L. (2014). Vliv sociálního kulturního kontextu na formování identity u dospívajících imigrantů vietnamského původu v Severní Americe. *E-psychologie [online]*, 8(1), 13-23. Dostupné z <http://e-psycholog.eu/pdf/hubertova.pdf>.
- Chen, Ch., Kari, E., Young, B., & Greenberger, E. (2001). Close relationship between Asian American and European American college students. *Journal of Social Psychology*, 141 (1), 85-100.
- Jarkovská, L., Lišková, K., Obrovská, J., & Souralová, A. (2015). *Etnická rozmanitost ve škole*. Praha: Portál.
- Kim, J. (1981). *Process of Asian American identity development: A study of Japanese American women's perceptions of their struggle to achieve positive identities as Americans of Asian ancestry*. Doctoral Dissertations Available from Proquest. Paper AAI8118010.
- Klimstra, T. A., Hale, W., Raaijmakers, Q. A. W., Branje, J. T., & Meeus, W. H. J. (2010). Identity formation in adolescence. Change or stability? *Journal of Youth Adolescence*, 39, 150-162.
- Konečná, V., Neusar, A., Sokolová, M., & Macek, P. (2010). Možnosti zkoumání formování identity: česká adaptace metody GID's. *Československá psychologie*, 54(4), 391-402.
- Kroger, J. (2007). *Identity development: Adolescence through adulthood*. London: Sage .
- Kroger, J., Martinussen, M. J. & Marcia, J. E. (2009). Identity status change during adolescence and young adulthood. *Journal of Adolescence*, 33(5), 683-698.
- Kroger, J., & Marcia, J. E. (2012). The identity statuses: Origins, meanings, and interpretations. In J. Schwarz, K. Luyckx, V. L. Vignoles (Eds.), *Handbook of identity. Theory and research*, 31-53. New York: Springer.
- Lam, B. T. (2005). An integrative model for the study of psychological distress in Vietnamese-American adolescents. *North American Journal of Psychology*, 7(1), 89-105.
- Langmeier, J., & Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada.
- Marcia, J. E. (1966). Development and validation of Ego-identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3(5), 551-558.
- Miovský, M. (2009). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada.
- Nguyen, P. V. (2008). Perceptions of Vietnamese fathers aculturation levels, parenting styles, and mental health outcomes in Vietnamese-American adolescents immigrants. *Social Work*, 53 (4), 337-346.
- Nguyen, P. V., & Cheung, M. (2009). Parenting styles as perceived by Vietnamese-American adolescent. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 26(6), 505-518.
- Phan, T. (2005). Interdependent Self: Self-perceptions of Vietnamese-American youth. *Adolescence*, 40(158), 425-441.
- Phinney, J. S., & Alipuria, L. L. (1990). Ethnic identity in college students from four ethnic identity groups. *Journal of Adolescence*, 13(2), 171-183.
- Phinney, J. S. (1993). A three-stage model of ethnic identity development in adolescence. In M. E. Bernal & G. P. Knight (Eds.), *Ethnic identity: Formation and transmission among Hispanics and other minorities*.(61-79). New York: State University of New York Press.
- Phinney, J. S., Romero, I., Nava, M., & Huang, D. (2001). The role of language, parents and peers in ethnic identity among adolescents in immigrant families. *Journal of Youth and Adolescence*, 30(2), 135-155.

Pyke, K. (2000). „The Normal American Family” as an interpretive structure of family life among grown children of Korean and Vietnamese immigrants. *Journal of American Marriage and Family*, 62(1), 240-255.

Quintana, S. M. et al. (2006). Race, ethnicity and culture in child development: Contemporary research and future directions. *Child Development*, 77(5), 1129-1141.

https://www.researchgate.net/profile/Cynthia_Hudley/publication/6794449_Race_Ethnicity_and_Culture_in_Child_Development_Contemporary_Research_and_Future_Directions/links/566f76d408ae486986b70ea7.pdf

Rosenfeld, M. (2007). *The age of independence: Interracial unions, same-sex unions, and the changing American family*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Smith, J. A., Flower, P., & Larkin, M. (2009). *Interpretative phenomenological analysis: theory, method and research*. London: Sage.

Sue, D. W., & Sue, D. (2013). *Counseling the culturally diverse. Theory and practise*. Hoboken, New Jersey: Willey.

Suaréz-Orozco, C., & Suaréz-Orozco, M. M. (2001). *Children of Immigration*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Truong, A. M. (2010). *Examining the relationship between school dropout and gang involvement among Vietnamese American youth*. Disertační práce. Prescott Valley: Northcentral University.

Výrost, J., & Slaměník I. (Eds.). (2008). *Sociální psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada.

Vo-Jutabha, E. D., Dinh, K. T., Mc Hale, J. P., & Valsiner, J. (2009). A qualitative analysis of Vietnamese adolescents identity exploration within and outside an ethnic enclave. *Journal of Youth Adolescence*, 38, 672-690.

Yodanis, C., Lauer, S., & Ota, R. (2012). Interethnic romantic relationship: Enacting affiliative ethnic identities. *Journal of Marriage and Family*. 74(5), 1021-1037.

Vu, J. (2012). *Vietnamese American adolescent development and mental health consideration*. Disertační práce. Los Angeles: Alliant International University.

Zhou, M., & Bankston, C. L. (1994). Social capital and adaptation of the second generation: The case of Vietnamese youth in New Orleans. *International Migration Review*, 28(4), 821-830.

O autorce:

Mgr. Lucie Hubertová je odborná asistentka na katedře pedagogiky a psychologie na Fakultě přírodovědně-humanitní a pedagogické Technické univerzity v Liberci. Zabývá se identitou českých Vietnamců v období adolescence a mladé dospělosti.

Kontaktní údaje:

adresa: Katedra pedagogiky a psychologie, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická, Studentská 1402/2, 461 17, Liberec 1

e-mail: lucie.hubertova@tul.cz

Hubertová, L. (2016). Jak uvažují nad svou identitou mladé Vietnamky 1,5. a 2. generace žijící v České republice? *E-psychologie* [online], 10(2), 1-17. Dostupné z <http://e-psycholog.eu/pdf/hubertova2.pdf>